

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
CHYDENIUS
INSTITUUTTI

SELOSTEITA JA KATSAUKSIA

RAPPORTER OCH ARTIKLAR • WORKING PAPERS

Nro 8

1995

Kari Ilmonen

Yliöt kainalossa

Kulttuuripolitiikkaa maakuntalehdessä

Nro 8

1995

Kari Ilmonen

Yliöt kainalossa

Kulttuuripolitiikka maakuntalehdessä

Jyväskylän yliopisto. Chydenius-Instituutti

Kokkola 1995

ISBN 951-34-0443-9
ISSN 1236-598X

ISBN 978-951-39-9421-1 (PDF)
URN:ISBN:978-951-39-9421-1

*Istun kabinetissa tuulenpelättimien seurassa.
Halkovat huuliaan isänmaan,
milloin minkäkin nimeen.
Eksyvät aina, hämmentyvät.
Päättävät sitten, että strategia kirjoitetaan
ennen kuin yksikään poistuu elävänä.
Tartun ovenkahvaan lähteäkseni.
Se on sähköistetty.*

Sisällys

ALKUSANAT	2
HEDELMÄLLINEN KAAOS?	
– KULTTUURIN ALUEELLISESTA SUUNNITTELUSTA	4
<i>(Yliöartikkeli Keskipohjanmaa-lehdessä 14.9.1991)</i>	4
Modernin yhteiskunnan harhat	5
Suunnittelun ongelmia	5
Keskipohjalaiset strategiat	6
KULTTUURI HENKISENÄ JA TALOUDELLISENA TEKIJÄNÄ.....	8
<i>(Yliöartikkeli Keskipohjanmaa-lehdessä 14.5.1992)</i>	8
Kulttuurin vahvistamisen perusteet	8
Kulttuuri sijoittumistekijänä.....	9.
Kulttuuri tuottavuustekijänä	10
Kulttuurin sponsorointi	10
Vaarat vaanivat?	11
VARJONYRKKEILYKIN ON KEHITTÄVÄÄ	13
<i>(Yliöartikkeli Keskipohjanmaa-lehdessä 13.6.1994)</i>	13
KULTTUURIPALVELUT JA HENKINEN ELINVOIMA.....	17
<i>(Yliöartikkeli Keskipohjanmaa-lehdessä 18.11.1994)</i>	17
AIKUISEN LUOVUUS JA TÄMÄNPUOLEINEN JÄRKI	20
<i>(Yliöartikkeli Keskipohjanmaa-lehdessä 28.11.1994)</i>	20
Kirjallisuutta	23
Tutkimusprojektin raportit ja artikkelit	24
Tutkimusprojektiin liittyvät alustukset	25

ALKUSANAT

Raporttiin olen koonnut *Keskipojanmaa*-lehteen vuosina 1991–94 kirjoittamani yliöartikkelit. Kirjoitusteni aihepiirit tarkentuvat teemoissa, jotka ovat muutoinkin esiintyneet viime vuosina kulttuuripoliittisessa keskustelussa ja kirjoittelussa Suomessa ja muissa Pohjoismaissa. Artikkeleissa olen kiinnittänyt huomiota kulttuuripalvelujen alueelliseen suunnitteluun, kulttuurin toimintaedellytyksiin sekä sen talous- ja imagovaikutuksiin, taiteilijakentän sosiologiseen tutkimiseen, kulttuurin henkiseen, sosiaaliseen ja sosiaalipoliittiseen merkitykseen sekä taiteen autonomian ja vastarinnan mahdollisuuksiin uusliberalisoituneessa arvomaailmassa.

Kirjoitusteni viitekehys on Chydenius-Instituutin tutkimusprojekti, jossa olen selvittänyt muun muassa keskipohjalaisten kulttuuripalvelujen käyttöä ja kulttuuriarvostuksia sekä kokkolalaistaiteilijoiden tulkintoja taiteen toimintaedellytyksistä ja yhteiskunnallisesta merkityksestä (ks. s. 24). Tässä esille nostamiani kulttuuripoliittisia kysymyksiä lukija voi itsekseen pohtia myös laajemmissa rakenteellisissa kosketuspinnossa. Sellaisia ovat ideologisen maailmanpyörän kirskuminen kohti kovempaa markkinatalousyhteiskuntaa, Suomen koristautuminen kaikilla toimintasektoreilla euromuotiin, alueiden ja paikallisyhteisöjen vallan ja vastuun lisääntyminen sekä tietysti julkisia resursseja nakertanut taloudellinen lama. Nämä kaikki taustatekijät yhdessä tai erikseen ovat johtaneet Suomessakin siihen, että kunnissa ja kaupungeissa kulttuurin ja taiteen julkisia määrärahoja on leikattu, kunnallista kulttuurihallintoa on monin paikoin karsittu ja kulttuuripoliittista ilmapiiriä on miinoitettu yhä enemmän uusliberalistisella merkkikielellä: kulttuuripalvelujen "mittarintarkka" tulostavastuu, privatisointi, sponsorointi, kilpailuttaminen ja taloudellinen hyötyarvo sekä taiteen nivominen osaksi kuntien imagollisia kehittämisstrategioita.

Artikkelini ovat pääosin alkuperäisessä yliömuodossaan. Tekemäni muutokset ovat ensisijaisesti kieliopillisia, vain parissa kohdassa sisällöllisiä. Yksi sisällöllinen muutos koskee "Kulttuuri henkisenä ja taloudellisenä tekijänä" -artikkelin (s. 8) alkua, johon olen lisännyt tärkeän sanan "eräät". Kokonainen aloituslause on nyt: "*Eräät kansainväliset*

kulttuuriekonomistiset tutkimukset osoittavat, että vahvan ja monipuolisen kulttuuritarjonnan ylläpitäminen kunnissa, kaupungeissa ja alueilla on taloudellisesti kannattavaa." Alkuperäisen lauseen totaaliuonteen keventäminen on välttämätöntä, sillä olen vasta myöhemmin tutustunut tutkimuksiin, joissa kyseenalaistetaan kulttuurin taloudelliset vaikutukset. Tällaiseen kriittiseen tutkijakuntaan kuuluvat muun muassa norjalainen *Georg Arnestad* ja tanskalainen *Trine Bille Hansen*. Mutta tuskin hekään edustavat yhtä ja ainoaa totuutta.

Olen kirjoituksissani nojannut pääasiassa aineistoon, jota voi hyvällä omallatunnolla luonnehtia tieteelliseksi. Katson kuitenkin, että maakuntalehden sivuilla tutkija voi olla maailmankuvaltaan ja moraaliltaan – toivottavasti tietoisesti – ankkuroitunut (ainakin pienillä ankkureilla) ja subjektiivisen valikoiva, jopa poleeminen ja provosoiva. Sellaiseenkin otteeseen olen joiltakin osin pyrkinyt.

Joulukuussa 1994

Kari Ilmonen
YTL, tutkija

HEDELMÄLLINEN KAAOS? - KULTTUURIN ALUEELLISESTA SUUNNITTELUSTA

(Yliöartikkeli Keskipohjanmaa-lehdessä 14.9.1991)

Chydenius-Instituutin ja NordREFOn (Nordisk Institut for Regionalpolitisk Forskning) venetsialaisviikonloppuna Kokkolassa järjestämässä pohjoimaisessa seminaarissa luennottiin ja keskusteltiin alueellisen kulttuurin tutkimukseen liittyvistä kysymyksistä. Eräs tarttuvimmista aiheista oli norjalaisen *Noraly Veggelandin* alustus *Kulttuurin suunnitteluteoria ja postmoderniteetti*.

Veggeland esitti, että nykyinen postmoderni elämäntyylien, elämäntapojen ja kulttuurien monimuotoisuus saattaa johtaa kaaokseen ja tätä kautta sellaisiin yhteiskunnallisiin ja maailmanlaajuisiin ongelmiin, joiden ratkaiseminen edellyttää yhtenäistä ja uudenlaista rationaalista yhteiskuntasuunnittelua. Veggeland tukeutui muun muassa *Jürgen Habermasin* ja *John Friedmanin* teorioihin.

Postmoderniksi kutsumme tätä modernin jälkeistä aikaa, jolloin yleispätevät ideologiat ja utopiat sekä loogiset käsitejärjestelmät ovat epäuskottavina ja todellisuutta vastaamattomina osin luhistuneet. Veggelandia vapaasti tulkiten voisi todeta, että eheät ja tiiviit "suuret kertomukset" ovat kuolleet ja nyt ympärillämme kieppuu sekava vyyhti "pieniä kertomuksia".

Kun valtioita ja yhteiskuntajärjestelmiä koossapitävät jähmeät ja ihmistä sokeuttavat selitykset ovat katoamassa, huomio kiinnittyy yhä enemmän alueellisiin ja paikallisiin kulttuureihin, niiden moniarvoisuuteen ja kirjavuuteen. Postmodernistien mukaan kulttuurinen moninaisuus on arvo sinänsä; erilaisia elämänmuotoja, ymmärrystapoja ja

kielipelejä ei pidä yrittää yhdenmukaistaa minkäänlaisen konsensuksen vuoksi, sillä inhimillinen tasapaino muotoutuu itsestään.

Modernin yhteiskunnan harhat

Modernin yhteiskunnan perusta löytyi uskosta järkeen ja kansallisvaltioon. Valistuksen aikana luotiin rakennuspuut rationaaliselle suunnittelulle. Modernit, kokonaisvaltaiset ja tiiviit todellisuuskäsitykset kykenivät vähitellen nujertamaan traditiot ja taikauskon. Loogiset käsitejärjestelmät toimivat luonnontieteellisinä teorioina, jotka mahdollistivat uudella tavalla tekniikan ja teknologian kehityksen ja jotka tarjosivat ihmiselle keinoja kontrolloida luontoa. Kehitettiin myös sosiaalisia hallintatekniikoita (esim. psykologia ja yhteiskuntatieteet), joilla edelleenkin kontrolloidaan ihmisiä ja yhteiskuntia. Tiedosta tuli valtaa.

Jürgen Habermasin mukaan "modernin projektissa" meni jokin pieleen. Usko järkiperäisyyteen kytkettiin suurten valta- ja järjestelmäideologioiden pystyttämiseen ja ylläpitämiseen (liberalismi, marxismi, natsismi). Nämä ismit toteutuivat tunnetuin seurauksin. Kansallisvaltioiden hegemonia ja suvereniteetti nojasi valtion, rahan, sotakoneiston ja yhtenäiskulttuurin mahtiin. Järki samastettiin tekniseen järkeen, minkä seurauksen rationaalinen yhteiskuntasuunnittelu sai manipulatiivisen luonteen. Habermas ei kuitenkaan hylkää modernia, koska se on hänen mukaansa täyttymätön mutta lupaava projekti. Sen sijaan Habermas pelkää voimattomuutta, joka sisältyy postmoderniin, epäyhtenäiseen yhteiskuntaan.

Suunnittelun ongelmia

Kansainvälistyminen, heikentyvät kansallisvaltiot ja vaatimukset alueiden, kuntien ja paikallisyhteisöjen lisääntyvästä itsemääräämisoikeudesta heijastuvat myös kulttuurin suunnitteluun. John Friedmanin mukaan läntisessä maailmassa on siirrytty viime vuosikymmenten aikana keskitetystä "ylhäältä alas" -suunnittelusta eli "suurista kertomuksista" hajautettuun ja paikalliseen suunnitteluun eli "pieniin kertomuksiin". Tätä postmodernia vaihetta kuvaavat sellaiset suunnittelustrategiat kuin "osallistuva suunnittelu"

ja "neuvotteleva suunnittelu". Toisin sanoen alueiden ja paikallisyhteisöjen väestölle on siunaantunut aikaisempaa enemmän vaikutusvaltaa heidän omaa elämäänsä ja lähiympäristöänsä koskevassa päätöksenteossa.

Veggeland hyväksyy sen, että keskusjohtoinen, modernille aikakaudelle tyypillinen rationaalinen suunnittelu on purkautumassa ja että alueiden ja paikallisyhteisöjen kulttuurinen monimuotoisuus otetaan huomioon uusia suunnittelustrategioita luotaessa. Veggelandin mukana postmodernille tyypilliset alueelliset ja sosiaaliset jakautumisongelmat (vahvat pärjäävät, heikot syrjäytyvät), maailmanlaajuiset ympäristöongelmat ja kulttuurin kaupallistuminen ja välineellistyminen johtavat siihen, että keskitetystä rationaalisesta suunnittelusta ei kuitenkaan voida kokonaan luopua.

Veggelandin mielestä tarvitaan jokin väline, jolla mahdolliseen kaaokseen saadaan järjestystä. Tässä yhteydessä hän kaipaa keskitetyn ja hajautetun suunnittelun vuorovaikutusta. Veggeland suosii ajatusta suunnittelevasta yhteiskunnasta, jonka vastakohta on suunniteltu yhteiskunta.

Keskipohjalaiset strategiat

Keski-Pohjanmaallakin on harjoitettu ja harjoitetaan aluesuunnittelua ja -tutkimusta. Eräs hanke on Kokkolan kaupungin ja Keski-Pohjanmaan Kulttuurirahaston rahoittama kulttuuritutkimus, jonka tarkoituksena on kerätä perusmateriaalia Kokkolan kulttuuripoliittisen ohjelman laatimiseksi. Veggelandin alustus herättää tässä yhteydessä seuraavanlaisia pohdiskeluita.

Jos alueilla ja paikallisyhteisöillä tosiaan on entistä enemmän valtaa suunnitella omaa kulttuurielämäänsä, pitäisikö Keski-Pohjanmaallakin nyt kiireesti pyrkiä tilanteisiin, joissa kuntalaisilla (ammattitaiteilijat, harrastajataiteilijat, järjestöt, kulttuurin käyttäjryhmät, asukkaat jne.) olisi todelliset mahdollisuudet osallistua kulttuurin kehittämistä koskevaan keskusteluun. Vai käykö niin, että kun keskusjohtoinen valtiokoneisto luovuttaa valtaa "alaspäin", alueelliset ja paikalliset vallankäyttäjät nappaavat vallan kokonaan itselleen? Tällöin eivät ainakaan postmoderni moniarvoisuus ja kulttuurinen rikkaus pääse liiemmästi oikeuksiinsa.

Korkeassa yhteiskunnallisessa asemassa toimiminen ei suinkaan ole tae laajasta tai ainoasta oikeasta kulttuuritietoisuudesta, kuten ei myöskään lakaisukoneen kuljettaminen tai "taiteilijaelämä". Siksi kaivataan laajapohjaista ja tasavertaista keskustelua sekä "kommunikatiivista toimintaa", kuten Habermas sen ilmaisisi.

Elämme kenties juuri nyt hedelmällisessä kaaoksessa, jonka yhteiskuntasuunnittelijat ja byrokraatit ennen pitkää järjestävät tapojensa mukaisesti jähmeiksi pilareiksi, jopa uusiksi ismeiksi. Silloin saattaa olla taas kerran myöhäistä vaikuttaa asioiden kulkuun. Pitäisiköhän "pienien kertomusten" antaa kuulua itsestään? Jos niitä on.

KULTTUURI HENKISENÄ JA TALOUDELLISENA TEKIJÄNÄ

(Yliöartikkeli Keskipohjanmaa-lehdessä 14.5.1992)

Eräät kansainväliset kulttuuriekonomistiset tutkimukset osoittavat, että vahvan ja monipuolisen kulttuuritarjonnan ylläpitäminen kunnissa, kaupungeissa ja alueilla on taloudellisesti kannattavaa. Varsin yksimielisiä asiantuntijat ovat erityisesti siitä, että jälkiteollisessa yhteiskunnassa panostaminen kulttuuriin ja taiteeseen heijastuu ennemmin tai myöhemmin myönteisenä imagona, identiteettinä ja "virtaviivaisena" profiilina. Suomessa kulttuurin taloudellisia ja sosiaalisia vaikutuksia on tutkittu äärimmäisen vähän. Sen sijaan muun muassa läntisessä Saksassa kulttuuriekonomistista tutkimusta ja keskustelua on harrastettu verrattain runsaasti. Ruotsalais-saksalainen journalisti *Lisbeth Lindeborg* julkaisi viime vuonna saksalaisia kulttuuritutkimuksia ja -puheenvuoroja esittelevän selvityksen *Kultur som lokaliseringsfaktor*, jota artikkelissa käsittelen.

Kulttuurin vahvistamisen perusteet

Useissa läntisen Euroopan maissa on 1980-luvulla lisätty panostuksia kulttuuriin. On haluttu tarjota mahdollisuuksia alueilla ja paikallisyhteisöissä eläville ihmisille parantaa elämänlaatua ja edistää puoleensavetävien kunta- ja kaupunkiprofiilien syntymistä. Poliitikot ovat alkaneet huomata, että vanhojen teollisten yhdyskuntien pölyisille raunioille

on rakennettava jotakin uutta. Muotikäsitteeksi on nostettu "kulttuuriyhteiskunta". Jälkimoderni tila näyttää kohottavan hajautetun kulttuuripolitiikan 1990-luvulla ennennäkemättömän keskeiseen asemaan luotaessa alueellisia ja paikallisia kehittämisstrategioita.

Lisbeth Lindeborg puolustaa kulttuurin vahvistamista seuraavanlaisin perusteluin:

*uIhmisten vapaa-aika lisääntyy.u

* Uskonnon ja ainakin politiikan (suurten kertomusten) menettäessä otetta ihmisistäu kulttuuri ja taide muodostavat alueita, jotka voivat lumota ja antaa uusia elämänsisältöjä.u

*uRajujen aineellisten ja henkisten rakennemuutosten keskellä kulttuuri ja taide tarjoavatu mahdollisuuksia pohdiskella olemassaolon peruskysymyksiä.u

*uKiinnostus kulttuuriin on lisääntymässä erityisesti korkeasti koulutettujen keskuudessa.u Pitkälle koulututtavien osuudet väestöstä kasvavat kaikkialla Euroopassa.u

*uKulttuuri on taloudellinen tekijä.u

* Kulttuuri on luovuutta ja uudistuksia kirvoittava tekijä.u

* Euroopan integraatio ja monilla tahoilla kasvava aluetietoisuus lisäävät ihmistenu kiinnostusta kulttuurisen identiteetin vahvistamiseen.

* Lisäksi yhdentyvässä Euroopassa käydään läpi kaupunkikulttuurin uutta nousua.u

Kulttuuri sijoittumistekijänä

Eryteisesti suuret yritykset Saksassa tekevät sijoittumispäätöksiä osittain sen perusteella, miten hyvin "pehmeät" yhdyskuntatekijät, kuten vapaa-ajanviettomahdollisuudet, asuminen ja kulttuuri, on alueilla hoidettu. Ruhrin alueella tehdyssä yrityskyselyssä yli 80 % yrittäjistä katsoi, että kulttuuritarjonta määrittää alueen laadun.

Useille saksalaiskaupungeille ollaan luomassa uusia profiileja, jotka tukeutuvat paljolti kulttuuriin ja taiteeseen. Hampuri ei näyttäydy ulospäin enää pelkästään satamakaupunkina, vaan myös mediametropolina ja musiikkikaupunkina. 35 000 asukkaan Zweibrücken oli aikaisemmin amerikkalaisten sotilaiden varuskuntakaupunki. Varuskunnan lakkauttamisen myötä kaupunki joutui äkilliseen kriisiin, josta se pyrkii selviytymään satsaamalla kulttuuriin ja rakentamalla mielikuvaa "kulttuurikaupungista".

Lindeborgin mukaan yleisesti ajatellaan, että mitä nopeammin kaupungin johto reagoi kasvavaan kulttuurikysyntään, sitä enemmän jää aikaa löytää oma kulttuuriprofiili. Järkevää ei ole kopioida muiden kaupunkien onnistuneita projekteja, vaan ankkuroida kulttuuri oman kaupungin historiaan ja traditioihin. "Tuontikulttuurista" ei voi muodostua sijoittumistekijää.

Kulttuuri tuottavuustekijänä

Läntisessä Saksassa kulttuurin hallinto ja rahoitus on ollut pitkälle hajautettua: subventioista Liittotasavalta on myöntänyt 5 %, osavaltiot 40 % sekä kaupungit ja maaseutukunnat 55 %. Kulttuuria on tuettu 20 000 – 100 000 asukkaan kaupungeissa 2.7 – 3.7 %:n osuudella kuntabudjetista, suurkaupungeissa tätäkin enemmän.

Saksalaisten selvitysten mukaan kulttuuri kannattaa taloudellisesti. Jokainen kulttuuriin sijoitettu D-markka palautuu valtiollisiin ja kunnallisiin kassoihin sekä elinkeinoelämälle yhteensä 1.20 – 5.00 D-markan suuruisena. Kulttuuri on myös runsaasti työllistävä ala. Kun Liittotasavallassa vuonna 1984 työskenteli kulttuurin ja taiteen parissa 682 000 henkilöä, vastaava luku oli vuonna 1990 peräti 910 000.

Selvittäessään kokonaisvaltaisesti Bremenin teattereiden ja museoiden aikaansaamia rahavirtoja ns. vaikuttavuus-analyysillä, tutkijat päätyivät seuraaviin tuloksiin: Vuonna 1985 Bremenin kaupunki subventoi kyseisiä kulttuurilaitoksia 32.5 miljoonalla D-markalla. Kaupungin kassaan palautui lähinnä veroina 4.35 miljoonaa D-markkaa. Samaan aikaan kaupungin elinkeinoelämälle virtasi teatteri- ja museovieraiden kautta peräti 37.2 miljoonaa D-markkaa. Yhteinen nettovoitto oli siis huomattava. Tällaisissa tapauksissa kulttuuriin "sijoittaminen" lienee "tukemista" osuvampi käsite.

Kulttuurin sponsorointi

Lindeborg hakee kulttuurin ja talous/elinkeinoelämän välistä uutta hedelmällistä liittoa. Hänen mottonsa on, että kulttuuriin investoiminen on samalla elinkeinoelämään investoimista. Läntisessä Saksassa kulttuuri ja elinkeinoelämä ovatkin ryhtyneet

vuoropuheluun, jossa aikaisemmin keskenään niin ristiriitaiset taloudelliset ja kulttuuripoliittiset kielipelit on pyritty ylittämään. Yhä enemmän tuodaan esille, että kaupallinen sponsorointi voi toimia yhteiskunnallista kulttuuritukea täydentävänä rahoitusmuotona, mikä mahdollistaa aikaisempaa paremmin kulttuurin moninaisuuden ja korkean laadun.

Vuonna 1988 elinkeinoelämä tuki Liittotasavallassa kulttuuria 200 – 250 miljoonalla D-markalla. Sponsorioivista yrityksistä kulttuuria tukevien osuus (66.5 %) oli suurempi kuin urheilua (59 %) ja tiedettä (38.7 %) tukevien yritysten. Yritykset halusivat sponsoroida kulttuuria seuraavista syistä (tärkeysjärjestyksessä):

1. annettiin yhteiskunnallista vastuuta,a
2. haluttiin parantaa yrityksen imagoa,a
3. oltiin henkilökohtaisesti kiinnostuneita kulttuurista,a
4. haluttiin parantaa suhteita asiakkaisiin,a
5. oltiin henkilökohtaisissa kontakteissa taiteilijoihin,a
6. haluttiin edistää henkilökunnan samastumista yritykseen sekä
7. tuettiin kulttuuria sijoitusmielessä.a

Lindeborgin mukaan kulttuurin ja taiteen sponsorointi tulee lisääntymään. Tämä on myönteinen ilmiö sikäli kuin se antaa taiteentekijöille paremmat tulomahdollisuudet, vahvistaa julkista kulttuuritukea ja vapauttaa kulttuurin ja taiteen "mankumisasemista".

Vaarat vaanivat?

Lindeborg myöntää, että kulttuurin ja elinkeinoelämän kumppanuus ja painopisteitä hakeva kulttuuripoliittinen strategiointi voivat koitua uhkaksi itse taiteen sisällölle ja ilmaisulle. Hän nostaa esille kauhukuvia kulttuurin ja taiteen kaupallistumisesta, välineellistymisestä ja esineellistymisestä. Ne ovat Lindeborgin mukaan kuitenkin vältettävissä oikeanlaisella asenteella. Sponsoreiden ei pidä vähimmässäkään määrin puuttua taiteen sisältöihin. On tuettava sellaisiakin kulttuurimuotoja, jotka ovat luonteeltaan kumouksellisia, anarkistisia ja avantgardistisia, sillä juuri niissä piilee luova ja uudistava voima. Imagokampanjat voidaan tietenkin perustaa yhden tai kahden menestyvän "kulttuuripilarin" varaan, mutta kestävä ja toimiva mielikuva syntyy kulttuurin moniarvoisuudesta ja monenlaisuudesta.

Laman ja säästövaateiden puristuksessa suomalainen kulttuuripolitiikka hakee kuumeisesti suuntaansa. Lähivuosina kulttuuria suunnitellaan ja rahoitetaan kunnissa ja alueilla entistä omatoimisemmin ilman valtiollisen keskushallinnon holhousta. Pelottava vaihtoehto olisi se, että ohikiitävän laman varjolla "autonomiset" kunnat ryhtyisivät kauaskantoisiin kulttuurin ja taiteen tuen supistuksiin. Suomen kokoisessa maassa yhteiskunnallisten tukimuotojen lakkauttaminen ja karsiminen saattaisi olla kuolinisku jälkiteollisen yhteiskunnan megamoderneille selviytymiskeinoille; imagolle, identiteetille ja taloudelliselle kilpailukyvyllä. Typistyvätkö nämä käsitteet erilaisten strategiaryöryhmien kielellisiksi hokemiksi ja merkkisarvoiksi ilman todellisuuspohjaa? Kulttuurin rahoittajana ainakaan kaupallinen sponsorointi ei näytä alkuunkaan riittävän.

VARJONYRKKEILYKIN ON KEHITTÄVÄÄ

(Yliöartikkeli Keskipohjanmaa-lehdessä 13.6.1994)

Chydenius-Instituutissa kolmisen vuotta kestänyt kulttuuri-tutkimusprojektini on nyt päättynyt. Tutkimusaiheeni kokonaisuudessaan oli keskipohjalaisten kulttuuripalvelujen käyttö ja kulttuuriarvostukset sekä kokkolalaistaiteilijoiden tulkinnat siitä, minkälaista on tehdä taidetta kotikaupungissa. Käteen jäi neljä tutkimusraporttia, kuusi artikkelia valtakunnallisissa ja pohjoismaisissa tiedejulkaisuissa sekä muutama yliökirjoitus Keskipohjanmaa-lehdessä. Lisäksi kävin pitämässä toistakymmentä alustusta eri puolella Suomea ja Pohjolaa. Valtakunnallisetkin tiedotusvälineet olivat jossakin vaiheessa kiinnostuneita tekemisistäni. Mutta onko tutkimukseni herättänyt laajempaa keskustelua kotikentällä – Keski-Pohjanmaalla?

Olen välillä joutunut miettimään, miksi yleinen kiinnostus tutkimusprojektiani kohtaan on ollut runsainta juuri Kokkolan ulkopuolella. Ehkä kotikenttäetu onkin rasite. Kokkolan virastoissa, toreilla, kapakoissa ja missä milloinkin minulle on osoitettu vain hyvin satunnaisesti ja harvoin tutkimushankettani koskevia kommentteja tai kysymyksiä. Nekin ovat olleet enimmäkseen puolihuolimattomia, kiireisiä heittoja. Käyn tässä niihin kiinni kuin sika limppuun. Lavastan seuraavaksi yhden miehen kaksinpuhelun, jossa esille nousevat kysymykset ovat osittain todellisten henkilöiden todellisia puheenvuoroja, osittain kuvitteellisia. Mutta kuten hyvin tiedämme, kirjoitettukin kieli luo todellisuutta. Tässä vuoropuhelussa keskityn tuoreimpaan julkaisuuni – *Taide ja hyvä kaupunki* (Chydenius-Instituutti 1994/julkaisu nro 4).

Tutkimuksessasi Taide ja hyvä kaupunki olet haastatellut vain kahdeksaa eri alan kokkolalaistaiteilijaa. Voiko tutkimustuloksia yleistää koskemaan kaupungin koko taideyhteisöä?

Hermeneuttisessa eli ymmärtävässä tutkimuksessa ei ratkaise määrä vaan laatu. Taide ja hyvä kaupunki –tutkimuksessani olen pyrkinyt ymmärtämään taiteilijoiden tulkintoja ja puhetapoja. Ne viittaavat osittain taiteilijoiden yksilöllisiin ja ainutlaatuisiin ajatuksiin, mutta osittain myös laajempiin, taideyhteisölle ominaisiin kollektiivisiin ajatusmalleihin. Varsinkin hyvän tutkimusmethodisen tuntemuksen ja kestäväen teoreettisen viitekehysten avulla tutkija voi yleistää yksilötaiteilijoiden puheesta esille tulevia arvoja ja asenteita koskemaan koko taideyhteisön arvo- ja asennemaailmaa – siis tarvitsematta haastatella kaikkia kaupungin taiteilijoita. Tietenkin olisin myös voinut lähettää jokaikiselle taiteilijalle valmiiksi hengiltä kuristetun kyselylomakkeen ja analysoida tutkimusmateriaalia matemaattisilla tunnusluvuilla, kuten keskiarvoilla. Erityisesti tällaisessa arvo- ja asennetutkimuksessa tulos olisi ollut laajapohjainen mutta tavattoman pinnallinen. Tästäkin minulla on kokemusta.

Tutkimuksesi teoreettinen osa on vaikeatajuinen. Kansä ei ymmärrä sitä.

Hmmm, on totta, että varsinkin me sosiologit takerrumme omaan tieteelliseen slangiimme kuin täit tervaan. Kommunikointitaidoissamme on kyllä parantamisen varaa. Kuitenkin tavattomasti energiaa sisältävien teoreettisten käsitteiden ja rakennelmien käyttäminen tutkimuksessa on tärkeää, sillä juuri niiden avulla tutkija jäsentää, järjestää ja tulkitsee hahmotonta ja jopa kaoottista tutkimusmateriaalia. Viimeistään keskusteluissa ja esitelmissä tutkijan velvollisuus on tietenkin puhua tutkimustuloksistaan ymmärrettävästi. Taide ja hyvä kaupunki –tutkimuksen teoreettinen alkuosa on kieltämättä raskas, mutta empiirisessä loppuosassa, jossa taiteilijat puhuvat, kielimaisema on jo huomattavasti kirikkaampi. Siispä lukijalta vaaditaan kärsivällisyyttä.

Jos tutkijalta vaaditaan selkokieliä, tietynlaisia taitoja on syytä vaatia myös "avainhenkilöiltä", jotka mielletään kansan palvelijoiksi. Heitä ovat virkamiehet, poliitikot, toimittajat jne. Myös heiltä voidaan odottaa syvällistä paneutumista tutkimuksiin ja tutkimustulosten "kääntämistä" arkikieliseksi keskusteluiksi ja peräti toiminnoiksi. Tämä tietysti edellyttää heiltä hyvää ja ajanmukaista koulutusta, jota onkin melko paljon tarjolla

erilaisissa aikuiskoulutusjärjestelmissä. Ei kai "jatkuvan koulutuksen periaate" ole pelkkää puppua?

Olet itsekkin jonkun sortin taiteilija. Eikös tämä asiantila ole johtanut tutkimuksesi puolueellisuuteen tai subjektiivisuuteen?

Kyllä. Tämä on ollut tarkoituskin. Olen halunnut avata näkyville taiteilijoiden ajatusmaailmaa, josta liikkuu kansalaisten keskuudessa enemmänkin myyttisiä ja ennakkoluuloisia tarinoita kuin tutkittua tietoa. Arvoja ja asenteita tutkittaessa "objektiivinen totuus" on veteen piirretty viiva. Jos tutkija sitoutuu ymmärtämään jotakin tiettyä näkökulmaa, hänen tulee tehdä se tietoisesti ja rehellisesti. Tiedostamaton sitoutuminen johonkin intressitahoon on kaikkein vaarallisinta. Uskon itse, että oma taiteellinen taustani on vain edistänyt kykyäni tulkita taiteilijoita oikein ja myös siten, että en ole loukannut heidän autonomiaansa. Pesunkestävä uratutkija tai konsultti, joka ei tiedä elämästä mitään, olisi ehkä saanut pahaa jälkeä aikaan.

Toiseksi varsinkin erilaisissa imagotutkimuksissa tutkijoiden kiinnostuksen kohteina ovat olleet etupäässä korkeissa yhteiskunnallisissa asemissa olevat tai paksun lompakon omaavat henkilöt aivan kuin näiden mielipiteet olisivat jotenkin arvokkaampia kuin muiden ihmisten. Taide ja hyvä kaupunki –tutkimuksessa on taiteilijoiden vuoro puhua.

Mitä tutkimukseni subjektiivisuuteen tulee, hermeneuttisessa tutkimuksessa tutkijan oma inhimillinen puoli on aina mukana. Taiteilijatutkimukseni koostuukin kolmesta ulottuvuudesta: taiteensosiologisesta teoriasta, taiteilijoiden puheista ja minusta itsestäni inhimillisenä, tulkitsevana olentona. Nämä kolme horisonttia sitten sulautuvat yhdeksi kokonaisuudeksi. Hermeneuttisessa tutkimuksessa tutkijan pään ja sydämen pakastaminen tai poistaminen olisi mieletöntä.

Mahtavatko haastattelemasi henkilöt olla edes oikeita taiteilijoita?

Varsinkin taideyhteisön omat "portinvartijat", kuten taideinstituutiot, komiteat, kriitikot ja merkkitaiteilijat ylläpitävät käsityksiä "oikeasta taiteilijasta". Taiteilijaksi tuleminen ei ole siis riippuvainen vain yksilön omasta taiteellisesta lahjakkuudesta. Tässä mielessä

taideyhteisö on makutuomareilla miehitetty pelikenttä, jossa on omat lähes näkymättömät sääntönsä ja rituaalinsa.

Taide ja hyvä kaupunki –tutkimuksessa haastattelin kahdeksaa Kokkolassa asuvaa taiteilijaa, jotka toimivat aktiivisesti taiteen parissa ammatillisesti ja/tai elämäntavallisesti. Kriteerini oli siis aika väljä, muutoinhan kokkolalainen taideyhteisö perusjoukkonakin olisi kutistunut lähes olemattomiin. Mukana on jokunen menestynytkin taiteilija, jos menestymisellä tarkoitetaan kansallista tunnettuutta. Sitä paitsi tänään maakuntasarjan taiteilijaksi määritelty kokkolalainen saattaa jo huomenna olla kansallinen, jopa kansainvälinen merkkitaiteilija. Menestyksen kivisellä polulla tarvitaan tietysti aimo annos yksilöllistä lahjakkuutta, puurtamista ja onnea – sekä suojelusenkeleitä (suosivia, vaikutusvaltaisia makutuomareita).

Olipa mukava keskustella itsensä kanssa. Tuli oikein sellainen itsenäinen olo. Toivon kuitenkin, että tutkimusraportteihini tartutaan ennakkoluulottomasti. Ne eivät tarjoa kulttuuripoliittisiin ongelmiin tai mahdollisiin pitkäjänteisiin kulttuuristrategioihin suoria reseptejä, mutta kylläkin moniulotteista raakamateriaalia esimerkiksi taiteilijoiden, virkamiesten, poliitikkojen ja kuntalaisten keskinäisille, toivoakseni mahdollisimman avoimille ja tasavertaisille keskusteluille. Mielestäni yhteistä tulevaisuuttamme koskevat visiot ja suunnitelmat tulee viime kädessä punnita elävissä, moniarvoisissa kansalaiskeskusteluissa, ei suljetuissa kabineteissa eikä konsulttien svengaavissa iskulauseissa.

KULTTUURIPALVELUT JA HENKINEN ELINVOIMA

(Yliöartikkeli Keskipohjanmaa-lehdessä 18.11.1994)

Melko yleisesti jo tunnustetaan, että tasokkaat ja monipuoliset kulttuuripalvelut voivat edistää kaupunkien, maaseutukuntien ja maakuntien myönteistä imagoa ja monen mutkan kautta myös taloutta. Ei ole syytä unohtaa myöskään kulttuuripalvelujen henkisiä ja sosiaalisia merkityksiä varsinkaan tänä aikana, jolloin ihmiset elävät yhä enemmän sekä taloudellisessa että henkisessä epävarmuudessa. Nyt kun Keski-Pohjanmaallakin laaditaan kuumeisesti kulttuuriohjelmia, toivoisin, että humanit arvot kelpaavat kulttuurikeskusteluihin mukaan.

Erilaisia elämyksiä ja henkisiä ikkunoita tarjoava "Taidekaupunki" tai "Kulttuurikunta" ei synny hallinnollisilla tai kaupallisilla pikaloitsuilla, megamerkeillä, vaan sellainen voi muotoutua historian kuluessa vain pitkäjänteisen ja taidokkaan puurtamisen myötä. Huolestuttavaa on, että monin paikoin kulttuurin julkisia määrärahoja ollaan nyt leikkaamassa Keski-Pohjanmaallakin jopa niin, että kokonaisten taidealojen toimintamahdollisuudet ovat kuolemanvaarassa.

Suomen kaltaisessa harvaan asutussa maassa taidetta ja kulttuuria ei voida jättää – jenkkiytyliin – markkinamekanismien armoille. Riittävä julkinen tuki on edelleenkin välttämätön, jos halutaan monipuolisten ja tasokkaiden kulttuuripalvelujen säilyvän ja kehittyvän. Sitäpaitsi Pohjoismaille tyypilliset alhaiset lippuhinnat takaavat sen, että myös varattomilla ja syrjäytyneillä on periaatteessa mahdollisuus nauttia ammattimaisestakin kulttuuritarjonnasta. Voimistuneet uusliberalistiset intoilut toteutuessaan voivat johtaa

siihen, että Suomikin lonksuttelee kohti karkean eriarvoista kulttuurista luokkayhteiskuntaa, jossa esimerkiksi teatteriliput maksavat satoja markkoja.

Tälle ajalle on tyypillistä, että kulttuuripalvelujen arvoa korostetaan lähes yksinomaan niiden "kovien" hyötyarvojen pohjalta. Kulttuurin tulee kannattaa taloudellisesti, muussa tapauksessa se on joutavaa ja hyödytöntä tuhlausta. Haluaisin kuitenkin muistuttaa myös kulttuurin ja taiteen "pehmeistä" arvoista.

Sosiaalipolitiikan professori *Antti Karisto* on kirjoittanut "kolmannesta alueesta", jolla hän tarkoittaa perhe-elämän ja työelämän rinnalla olevaa kenttää, jota leimaavat yhteisöllisyys, itsensä toteuttaminen ja vapaa-ajan vietto sekä modernit palvelut. Voiko "kolmas alue" erilaisine harrastusmahdollisuuksineen ja elämänsisältöineen jopa ehkäistä tai ainakin lievittää sosiaalisia ongelmia?

Kariston mukaan "sosiologinen ja sosiaalipsykologinen tieto puhuu sen puolesta, että ihmiset voivat kestää koviakin kolhuja – työttömyyttä, sairautta, köyhyyttä tai jopa keskitysleirien ääriolosuhteita – jos heillä on positiivinen pohjavire, yhteisöllistä tukea toisistaan, kokemus sisäisestä elämönhallinnasta ja ponnistelujen merkityksellisyydestä, foorumeita, joilla toimia ja tulevaisuushorisontti, jota kohti suuntautua. Nämä samat asiat voivat myös ehkäistä tai ainakin lievittää ongelmien syntymistä." Karisto tarkoittaa, että vaikkapa urheilun rinnalla kulttuuripalvelut ja -harrastukset voidaan tulkita tietyllä tavalla "ennaltaehkäiseväksi sosiaalipolitiikaksi". En malta olla väittämättä, että "kolmas alue" tarjoaa ihmisille mielekkään osatodellisuuden, jonka toiminnan ansiosta voidaan säästää lyhyessä ajassa kenties miljoonia markkoja sosiaali- ja terveydenhoitokustannuksissa – pelkästään vaikkapa Kokkolan kokoisessa kaupungissa.

En kuitenkaan tarkoita – kuten ei Karistokaan – että varsinkaan ammattitaiteen tekemisessä tällaisen sosiaalipoliittisen tehtävän tulisi olla näkyvää tai ensisijaista. Selkeä sosiaalipoliittinen sitoutuminen merkitsisi ehkä taiteelle vapauden menetystä tai ainakin se olisi kovin kömpelöä – muistelkaamme vaikkapa sosialistista realismia. Sitäpaitsi sosiaalipolitiikan nimissä tehtyjä kulttuurijuttuja ihmiset saattaisivat jopa kavahtaa. Esimerkiksi nuorisourheilun piirissä sosiaalipoliittinen tehtävä on varmaankin jo konkreettisempi ja hyväksyttävämpi asia.

Mutta voimmeko – Kariston ajatuksin – uskoa, että kulttuurin ja taiteen keinoin yhteisöihin voidaan pumpata energiaa ja elinvoimaa: Löydämme itsestämme kenties uudenlaisia

voimavaroja, jotka näkyvät esimerkiksi työ- ja yrityselämässä luovina ratkaisuina. Yhteisöjen identiteetti ja sosiaalinen kiinteys vahvistuvat. Kenties kommunikatiivisuus lisääntyy. Toisaalta voidaan nostaa esille piilossa olevia konflikteja, joita voidaan sitten yhdessä hallitusti käsitellä ja ratkaista.

Tällaisia kulttuurin ja taiteen henkisiä ja sosiaalisia merkityksiä yhteisöille on tietysti vaikea mitata ja siten todistaa. Senpä takia kulttuurituesta päättävät ihmiset helposti kiinnittävät huomiota vain tarkasti mitattavissa oleviin seikkoihin, kuten suorituspisteisiin ja markkoihin. Käsittääkseni mittareiden ulottumattomissa olevat "pehmeät" arvot ovat koettavissa vain humanin sivistyksen ja keskustelun sekä omakohtaisten taiteellisten elämysten myötä. Tätä inhimillistä toivonkipinää eivät kasvoton markkinatalous tai postmoderni ironia voi himmentää. Toivottavasti ainakaan Keski-Pohjanmaa ei ole Suomen Kamputsea, jossa taiteilijat ajetaan kaatopaikalle.

AIKUISEN LUOVUUS JA TÄMÄNPUOLEINEN JÄRKI

(Yliöartikkeli Keskipohjanmaa-lehdessä 28.11.1994)

Luovuutta on tietenkin monessa paikassa ja ajassa: sitä oli lapsuuden lumilintojen rakentamispuuhissa tai jännittävässä metsäleikeissä (kyllä me muistamme) ja sitä on nykyaikaisissa, erityisen tulosvastuullisissa sodankäyntitekniikoissa ja -teknologioissa. Välillä ja varsinkin nyt näyttää siltä, että aikuisen ihmisen luovuus palvelee enemmänkin lähes eroottiseksi muuntunutta Perkelettä kuin inhimillisiä tarkoitusperiä, jotka jostain syystä on julistettu vanhanaikaisiksi, latteiksi ja hyödyttömiksi.

Toisaalta uusiin sotateknologisiin innovaatioihin kannattaa tietenkin aina panostaa; ne edistävät kaupankäyntiä, työllisyyttä, taloudellista vaurautta ja hyödyllisiä arkisovelluksia sekä sitä kautta turvaavat länsimaisen yksilön ja perheen tasapainon, onnellisuuden ja kulttuurisen ylivertauisuuden, joita etikettejä olemme tottuneet hakemaan meille ja muille tuotetuista nelivärimainoslehtisistä ja postmoderneista taivaskanavaspektreistä. Nämäkin svengaavat mediasignaalit ovat tulosta aikuisen ihmisen rajattomasta luovuudesta – joka tosin on ulkoapäin, kaupallisista intresseistä käsin rajattu ja kahlittu, sanoisi joku tosikko, tietenkin sosiologiaa opiskellut sosiaaliäijä tai -ämmä.

Kun keskiajalla luovuutta avasi ja samalla rajasi varsinkin kirkko, valistuksen ajalla puolestaan enimmäkseen luonnontiede, nyt läpikäymäämme, jälkimoderniksi ajaksi nimettyä vaihettamme hallitsevat uskomukset täydellisestä vapaudesta ja luovuudesta, joka ei tottele mitään jäykkiä paradigmoja tai periaatteita. Monille meistä ideologiat ja jumalat – jopa tiede – ovat kuolleet. Suurten kertomusten romahtelujen aikaansaamat kumisevat äänet vaimenevat korvissamme merkityksettöminä.

Tulemme epävarmoiksi, kyynisiksi tai ironisiksi, sillä mikään yksilöllisyytemme ulkopuolinen ulottuvuus ei enää takaa viimekätistä perustaa hyvän ja pahan, kauniin ja ruman määrittelyssä saati sitten johonkin määrittelyyn tarttumisessa. Yksilöinä olemme entistä enemmän itsemme varassa, sanotaan. Meidän on kuolemanpakko olla joustavia ja tavattoman luovia, jotta selviytyisimme ja menestyisimme kilpailussa. Epävarmuus onkin ristitty nyt menestystekijäksi ja luovuuden avaimeksi kaikilla rintamilla – taloudessa, politiikassa, kulttuurissa, taiteessa ja missä milloinkin.

Mutta onko sitenkään niin, että me aikuiset olemme nyt vapaampia, yksilöllisempiä ja jotenkin positiivisella tavalla epävarmempia sekä siten ennakkoluulottomampia kuin ennen. Eikö tässä markkinatalouden ja markkinahenkisyyden läpivaltaamassa ajassa ja yhteiskunnassa kaupallisesti tuotetut merkit ja koodit paimenna meitä juurta jaksan – kädestä pitäen – tulkitsemaan todellisuutta ja olemaan vuorovaikutuksessa tietyin tavoin ihmisten, luonnon, yhteiskunnan ja tietenkin kaupallisten tuotteiden kanssa?

Siispä nykyisin luovuuttamme eivät ohjaa eivätkä kahlitse inkvission tai puolueen tai vaikkapa tieteellistä puhasoppisuutta valvovien komissioiden kaltaiset vallankäyttäjätahot. Sen sijaan tekee mieleni kysyä: olemmeko – osittain tietämättämme – valumassa nyt entistä syvemmälle sellaisiin muotteihin, joiden puristuksessa "vapaus" ja "yksilöllisyys" ja "aitous" jäävät lähinnä irtokuviksi shampoo-pullojen kylkiin ja TV-mainosten taukoamattomiin kuvakavalkadeihin. Ovatko suorat, aidot ja ainutlaatuiset kokemukset tulleet lähes mahdottomiksi? Löydämmekö itsemme ja todellisuuden enää vain ei-kokemuksellisten kopioiden ja esineellistettyjen imagojen kautta? Onko "yksilöllisyys" kuihtunut pelkäksi sanaksi, jota on hyvä lingota sinne tänne aina kaupallisten tarpeiden mukaan?

Elokuvaohjaaja *Pier Paolo Pasolini* totesi kerran, että kulutusyhteiskunta on todellisempaa fasismia kuin Mussolinin teatraalinen pullikointi aikoinaan. Pasolinin ajatukseen on helppo yhtyä ilman että tuntisi itseään kovinkaan yksitotiseksi tai huumorintajuttomaksi. Toisaalta kulutustodellisuus, johon Pasolini kohdisti aikalaiskritiikkinsä, oli vasta alkusoittoa tilanteelle, jossa nyt elämme. Mediavälitteiset signaalit ovat täyttäneet viimeisetkin hikihuokosemme. Vai ovatko?

Onko jälkimodernissa kulutusyhteiskunnassamme – jossa tavaroiden lisäksi ostetaan ja myydään myös statuksia, merkkejä ja merkkiarvoja – taidekin imuroitunut totaalisesti kulttuuriteollisuuden mekanismeihin ja siten kesyyntynyt lähes yksinomaan viihdyttämään

kulutuksen, joukkotiedotuksen ja mainonnan avulla tönkkösuolattuja ihmisiä? *Theodor W. Adorno* puolusti aikoinaan taiteen autonomiaa toteamalla, että taiteesta tulee yhteiskunnallista vasta sen oman oppositioasemansa kautta suhteessa rationaaliseen, näkymättömien kahleiden piirittämään yhteiskuntaan.

Mutta onko taiteen autonomisuus ja tämän mahdollistama radikaalisuus enää pelkkä kuollut myytti, hengetön koreografia? Onko taide ja taideyhteisöt menettämässä suhteellisen autonomiansa vai onko taide jo joka tapauksessa haarautunut ja sulautunut todellisuuden eri piireihin: markkinoille, hallintoon ja sirkuksiin, jolloin taide saisi suurimman ja hohtavimman arvonsa lähinnä meille elämäntapaporvareille ja hyvän maun hallitsijoille suunnatuissa kulttuurimatkalupaketeissa ja imagokampanjoissa. Taiteilijat olisivat ikäänkuin porvareiden perskärpäsiä, sillä toki *the show must go on*. Ja onko sillä mitään väliä, vaikka olisi näin käynyt? Olisiko taiteeseen – kuten kulttuuriteollisuuteen – suhtauduttava pikemminkin leikkisästi, kepeästi ja huumorilla kuin "finlandiamaisen" vakavasti?

Näyttää joka tapauksessa siltä, että kulttuuri ja taide on instrumentalisoitu entistä lujemmin taloudellisen hyötyajattelun merkkihäkkiin. Milloin kulttuurilta ja taiteelta odotetaan turistisia ja rahallisia vaikutuksia, milloin imagollisia ja vetovoimavaikutuksia. Ekonomistisilla ja instrumentaalisilla painotuksilla ladatussa kulttuuripoliittisessa keskustelussa ovat taiteen ja kulttuurin sosiaaliset, inhimilliset ja filosofiset ulottuvuudet saaneet jäädä lähes kokonaan syrjään.

Uskon kuitenkin, että erityisesti musiikin ja kirjallisuuden pienkustantamat, rohkeat taiteilijaryhmät ja omapäiset taiteilijayksilöt kykenevät luomaan vastarintaa, jonka myötä meille kaikille voi avautua vielä uskomattomia näkymiä, tuonpuoleisuutta, lumilinnoja, jännittäviä metsäleikkejä, jotka eivät alistu tämänpuoleisen järjen kahlitsemaan aikuisen luovuuteen. Suurten, vavahduttavien kertomusten aika ei ehkä sittenkään ole vielä ohitse. Mielestäni tähän mahdollisuuteen kannattaa myös sijoittaa – lamasta huolimatta ja erityisesti sen takia.

Kirjallisuutta

Arnestad, G. (1992) Kultur som lokaliseringsfaktor. Korleis omplante dei mellomeuropeiske erfaringane til Norden? Foredrag i kulturseminar i Helsingfors 18. 2. 1992. Vestlandsforskning. Sogndal.

Friedman, J. (1987) Planning in the Public Domain. From Knowledge to Action. Princeton University Press. Princeton.

Habermas, J. (1989) Moderni – keskeneräinen projekti. Teoksessa Moderni/postmoderni. Toim. Kotkavirta, J. & Sironen, E. Tutkijaliiton julkaisuja nro 44. Jyväskylä.

Habermas, J. (1981a) Technik und Wissenschaft als Ideologie. 11. Aufl. Frankfurt am Main.

Habermas, J. (1981b) Theorie des kommunikativen Handelns I. Suhrkamp. Frankfurt am Main.

Habermas, J. (1981c) Theorie des kommunikativen Handelns II. Suhrkamp. Frankfurt am Main.

Hansen, T. B. (1993) Kulturens økonomiske betydning. "State of the Art". AKF memo. København.

Karisto, A. (1994) Potkua paikallisyhteisöihin. Näkökulma ehkäisevään sosiaalipolitiikkaan. Sosiaaliturva nro 9, 26–31.

Lindeborg, L. (1991a) Kulturens betydelse. Exemplet Tyskland. ERU-rapport 68. Stockholm.

Lindeborg, L. (1991b) Kultur som lokaliseringsfaktor. Erfarenheter från Tyskland. Industridepartementet nr 22. Göteborg.

Pasolini, P. P. (1986) Ajatuksia fasismista ja kulutusyhteiskunnasta. Kulttuurivihkot nro 3–4, 74–75.

Veggeland, N. (1992) Planlægning, kultur og postmodernitet. Teoksessa Kulturens spændetrøje. Toim. Duelund, P. NordREFO nr 1. København.

Tutkimusprojektin raportit ja artikkelit

Järjestys kaaos järjestys. Nousevatko uudet pilarit kulttuurin suunnittelussa. Kulttuuritutkimus 1991/3, 16–21.

Den rationelle kultur – cementering eller frigørelse? Teoksessa *Kulturens spændetrøje. Om kultur og kulturforskning i Norden.* Peter Duelund (toim.) NordREFO 1992/1, 168–177. København.

Liukeneeko kaikki markkinatalouden strategioihin? *Arsis* 1992/4, 13–16.

Kulttuuripalvelujen käyttö ja kulttuuriarvostukset. Chydenius–Instituutin tutkimuksia 1992/5. Kokkola.

Kulturkonsumtion och kulturvärderingar i Mellersta Österbotten. Chydenius–Institutets rapporter och artiklar 1992/5. Karleby.

Keskipohjalainen kulttuuri merkeinä, jotka syttyvät ja sammuvat kuin punaiset tähdet? Kyrönmaa XV. Eteläpohjalaisen osakunnan julkaisu. Jussi Aittoniemi et al. (toim). 1993, 49–58. Helsinki.e

Kulturtjänsterna vid välfärdsmodellens omdaning. Teoksessa *Kulturens brug eller misbrug. Om kultur og regionaludvikling i Norden. Mål. Erfaringer. Muligheder.* Peter Duelund (toim.) NordREFO 1993, 76–98. København.

Regionalkulturens sociala dimensioner – på väg mot ett kulturellt klassamhälle? Teoksessa *Norden utfordres – internasjonaliseringens mange regionale ansikter. Rapport fra en konferanse i Hillerød 1993.* NordREFO 1994. København.

Kulttuurin strategiat. Tutkimus keskipohjalaisten kulttuuriarvostuksista. Chydenius–Instituutin tutkimuksia 1994/1. Kokkola.

Taide ja hyvä kaupunki. Taiteilijatulkintoja. Chydenius–Instituutin tutkimuksia 1994/4. Kokkola.

Tutkimusprojektiin liittyvät alustukset

* *Mobiliseringen av kulturen och kulturpolitiken*. Gruppe kulturpolitikk. Den 16. nordiske sosiologkongress 23.–25.8.1991. Trondheim, Norge.a

**aKulturens professionalisering och institutionalisering*. Kulturen som regional løftestanga eller fortidig spændetrøje? Et seminar om problemstillinger, erfaringer og udfordringer for regional kulturen i Norden. 30.8.–1.9.1991. NordREFO. Chydenius Institutet, Karleby,a Finland.a

* Kommenttipuheenvuoro *kulttuurin ja kulttuuripolitiikan mobilisaatiosta*. Seminaaria Tulosvastausta arvovastuuseen. Vaasan lääninhallitus 17.10.1991. Vaasa.a

**a Kulttuuri maakunnan kehittämisen välineenä?* Keski-Pohjanmaan strategiat – koulutusohjelma. Chydenius-Instituutti. 12.3.1992. Lappajärvi.a

**a Kulturkonsumtion och kulturvärderingar i Mellersta Österbotten*. Tema: Indbærelse af satsningerne kulturelle bivirkninger? Arbejdsgruppen ledes af Kari Ilmonen. Konferencen om nordisk kultur i regional belystning 24.–27.8.1992. NordREFO. Ærøskøbing, Danmark.a

* *Kulttuuripalvelujen käyttö ja kulttuuriarvostukset*. Tutkimusraportin julkistamistilaisuus tiedotusvälineille ja yleisölle. Taiteiden Studia Generalia 16.12.1992. Chydenius-Instituutti, Kokkola.a

**a Kulttuurin arvot hyvinvointivaltion murroksessa*. Vapaa-aikatoimen haaste 90-luvun kunnissa – koulutusohjelma. Koulutusjakso 26.–28.1.1993. Chydenius-Instituutti,a Jyväskylä.a

**a Kulttuurin käyttötavoista, arvostuksista ja strategioista*. Kulttuuristrategiat 2000 – kulttuurin johtamisen koulutusohjelma. Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskus.a 11.2.1993. Vaasa.a

**a Kulttuurin merkitykset*. Keski-Pohjanmaan strategiat – koulutusohjelma. 1.4.1993.a Chydenius-Instituutti. Vaasa.a

**a Kulttuuripalvelujen käyttö ja kulttuuriarvostukset*. Jyväskylän kaupungin kulttuuripoliittinen seminaari 27.4.1993. Jyväskylä.a

**a Taiteen merkitykset jälkiliberalistisessa käsiteakvaariossa*. Yleisöluento sarja Kuvataide ja tiede. 29.4.1993. Oulun taiteilijaseura, Oulun yliopisto ja Pohjois-Pohjanmaan kesäyliopisto. Oulu.a

**a Regionalkulturens sociala dimensioner – på väg mot ett kulturellt klassamhälle?* Sesjon :a Kulturpolitisk utvikling. Norden utfordres – internasjonaliseringens mange regionale ansikter. Avslutning av programperiode. 11.–13.5.1993 NordREFO. Hillerød, Danmark.a

- * *Kulttuurin merkitykset kuntalaisten ja kulttuuristrategioiden näkökulmasta.* Keski-Suomen läänin taidetoimikunnan neuvottelukokous 14.5.1993. Jyväskylä.
- * *Tätäkö taide korjaa?* Chydenius-Instituutin Maaseudun kulttuuri-innovaattorien koulutusohjelma Ei yksin leivästä. 19.10.1993 Kokkola.
- * *Kuntien kulttuuristrategiat – taiteilijoiden epästrategiat?* Työryhmäalustus. Jyväskylän yliopiston Täydennyskoulutuskeskuksen Uusi kulttuuripolitiikka –seminaari 13.10.1994. Jyväskylä.